

EFOP-3.4.3-16-2016-00014

Természetjog és morálfilozófia

Simon József

Jelen tananyag a Szegedi Tudományegyetemen készült az Európai Unió támogatásával.

Projekt azonosító: EFOP-3.4.3-16-2016-00014

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFECTETÉS A JÖVŐBE

Természetjog és morálfilozófia

7.2 lecke – 20 perc

Locke – 2: Természetjog és tulajdon

A szemelvények forrása a *Második értekezés*:
Locke, John: *Értekezés a polgári kormányzat igazi eredetéről, hatásköréről és céljáról*. Ford.: Endreffy Zoltán. Budapest, 1986

A természetjog tartalma:

Második értekezés, 42:

A természeti állapotot a természeti törvény kormányozza, amely mindenkit kötelez; és az ész – amely maga a törvény –, mindenkit, aki csak hozzá fordul megtanít arra, hogy mivel az emberek valamennyien egyenlők és függetlenek, senki sem károsíthat meg egy másik embert életében, egészségében, szabadságában vagy javaiban.

Az egalitarista természetjog klasszikus megfogalmazása.

A természetes állapotban az emberek egyenlők:

Locke szemében a hobbesi individuum „bármilyen való természetes joga” önfenntartása érdekében egy eleve fennálló alá-fölrendeltségi viszonyt feltételezne a természetes állapotban. az emberi természet közös megléte mindenki ellenmond egy ilyen természetes alárendeltségi viszonyt.

Második értekezés, 43:

S mivel hasonló képességeket kaptunk, s valamennyien a természetnek egyazon közösségén osztozunk, nem tételezhető fel közöttünk semmiféle *alárendeltség*, amely felhatalmazna minket mások elpusztítására, mintha úgy teremtettünk volna egymás használatára, mint ahogy a teremtmények alsóbb rendjei a mi használatunkra.

A természetes törvény kifejezetten kötelezettséggé teszi mások érdekeinek szem előtt tartását.

Második értekezés, 43:

Ahogy mindenki köteles megvédeni önmagát [...] ugyanezen oknál fogva **meg kell védenie**, amennyire csak tudja a **többi embert is**, ha ezzel nem kockáztatja saját megmaradását.

Jóvátétel és elriasztás: a természetes jogok sérülése esetén megfelelő arányú büntetés hatalma illeti meg az elszenvető felet. A mértéket nem az önfenntartás szenvedélye, hanem az az értelem állapítja meg, mely a természetes jogokat is felismeri.

Második értekezés, 44:

[...] a természeti állapotban az egyik ember hatalomra tesz szert a másik felett; de nem abszolút vagy zsarnoki hatalomra, hogy szenvedélyes indulatai vagy akaratának határtalan túlzása szerint bánjon egy kézre kerített bűnösrel, hanem hogy megtorolja vétkét, mégpedig annyira, amennyire a **higgadt értelem** és a lelkiismeret parancsolja, tehát arányosan a vétséggel, vagyis oly mértékben, ami **jóvátételként és elriasztásul** szolgálhat.

A tulajdonhoz való természetes jog

A Második értekezés 5. fejezetének nyitómondata a tulajdonhoz való természetes jogot az értelem és a kinyilatkoztatott teológia kettős aspektusába helyezi:

Második értekezés, 57:

Akár a természetes **észt** tekintjük, amely azt mondja nekünk, hogy az embereknek, ha egyszer megszülettek, joguk van a fennmaradásukhoz, következésképpen ételhez, italhoz és más olyan dolgokhoz, amelyekkel a természet látja el őket megélhetésükhöz, [...]

[...] akár a **kinyilatkoztatást**, amely beszámol arról, hogy mit adományozott Isten **Ádámnak, Noénak** és fiainak, [...]

mindenképpen világos, hogy Isten [...] **a földet az ember fiainak adta**, vagyis **közösen** adta az emberiségnek.

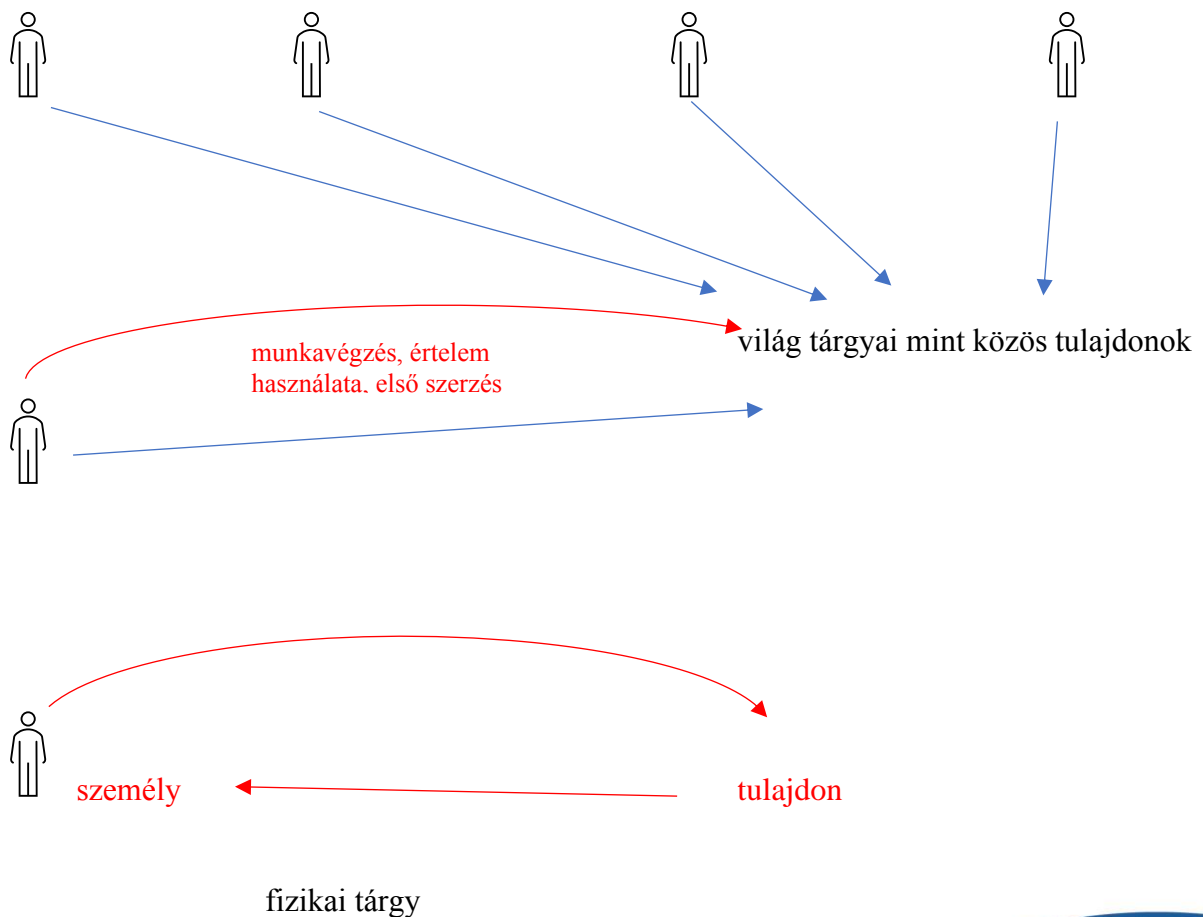
A kor természetjogi koncepciói – így különösképpen Pufendorf elmélete – nem ismerte el, hogy a tulajdonhoz fűződő jog fennállhatna a természetes állapotban. Locke érve a tulajdon természetes joga mellett:

Második értekezés, 57-58:

Isten, aki **közösen** adta az embereknek a **világot**, **értelmet** is adott nekik, hogy felhasználják, ahogy legelőnyösebb az élet és a kényelem szempontjából.

A világ és tárgyai közösek, azonban az értelem individuális használata által a természetes egyén kisajátíthat e közösen osztott tulajdonból bizonyos dolgokat.

Bár a föld és az összes alacsonyabb rendű teremtmény közösen minden ember tulajdona, mégis mindenkinek *tulajdona* a saját *személye*. Ehhez senkinek sincs joga, csak magának. Azt mondhatjuk, hogy testének *munkája* és kezének *műve* a szó szoros értelmében az övé. Amit tehát kiemel abból az állapotból, amelyben a természet hagyta, azt összevegyítette *munkájával*, hozzátett valamit, ami az övé, és ezzel *tulajdonává* teszi.

Az ember értelme által használja a dolgokat, munkát végez. Ezáltal értéktöbbletet ad a fizikai tárgyhoz. Az

értéktöbblet létrejötte által a fizikai dolog tulajdonná lesz, míg a munkát végző egyén személylé válik.

Második értekezés, 59:

[...] a tulajdon ott kezdődik, ahol annak egy részét, ami közös, kiemelik abból az állapotból, amelyben a természet hagyja [...]

Az eredendő munkavégzés által létrejött tulajdon nem szorul arra, hogy mások elismerjék a magántulajdont. Mivel Locke arra tart igényt, hogy a tulajdonjog természetes jog, ezért mindenki másnak el kellene ismernie az egyén tulajdonjogát. Locke szerint azonban az ember képessége arra, hogy értelme használatával értéktöbbletet adjon a fizikai tárgyakhoz, elegendő a

természetes tulajdonjog konstitúciójához.

Tehát a pozitív jogi állapotot megelőző tulajdonjog eszméje nem ellenkezik a lecke elején idézett természettörvénnyel, miszerint „*senki sem károsíthat meg egy másik embert életében, egészségében, szabadságában vagy javaiban*”. Az eredeti szerzés természetjoga ennél fogva feltételezi a természetes javak bőségét.

Második értekezés, 61:

És valamely földdarabnak – a feljavítása [megművelése – SJ] által történő – *kisajátítása nem volt senki másnak a megkárosítása*, mert maradt még elegendő és ugyanolyan jó föld, sőt több, mint amennyit fel tudott használni az, akinek még nem volt.

Kérdések:

1. Hogy hangzik a természetes törvény megfogalmazása Locke-nál?
2. Vajon figyelembe veszik-e az individuumok egymás érdekeit a természetes állapotban?
3. Hogyan konstituálódik meg a természetes tulajdonjog Locke filozófiájában?
4. Lehetséges-e tulajdonra szert tenni a természetes állapotban mások javainak megsértése nélkül?

Irodalom:

Kontler László: Bevezetés: Locke és a liberális természetjogi hagyomány, in: Locke, John: *Értekezés a polgári kormányzat igazi eredetéről, hatásköréről és céljairól* (Második értekezés), ford. Endreffy Zoltán, Budapest, Gondolat, 1986, 7-37.

Ludassy Mária: A Leviatántól a polgári kormányzatig. Hobbes és Locke államelmélete.
Rubicon 1996 /4-5, 30-33.

